

СТАНОВИЩЕ

от д-р Цветалина Аврамова Петкова,

доцент по гражданско и семейно право,

Професионално направление 3.6 Право, Научна специалност Гражданско и семейно право,

Нов български университет, Департамент „Право“

Относно научните трудове, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност доцент, по професионално направление 3.6. Право (облигационно право), обявен от Нов български университет (НБУ) в ДВ, бр. 14 от 18.02.2022 г.

с кандидат гл. ас. д-р **Силвия Стоянова Цонева**

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов български университет.

Силвия Цонева е родена на 05.09.1974 г. Магистър е по право и международни икономически отношения.

Гл. ас. д-р Силвия Цонева е придобила научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. Право, научна специалност 05.05.08 „Гражданско и семейно право“. Темата на дисертационния ѝ труд е „Правна същност на ценните книжа“, с научен ръководител проф. д-р проф. д-р Поля Голева и рецензенти: проф. Владимир Петров, д. н. и проф. д-р Григор Григоров. Публичната защита е проведена на 28.04.2009 г. пред СНС по правни науки.

Д-р Цонева е автор на монографията „Обезщетението за вреди при договорна отговорност“, София: Издателство на НБУ, 2021, ISBN 978-619-233-168-9. Рецензенти са проф. д-р Таня Йосифова и доц. д-р Цветалина Петкова, а научен редактор: доц. д-р Катерина Йочева. Монографията разработва същностна тема от научната област „Облигационно право“. Тя е хабилитационният труд на д-р Цонева.

Кандидатката има и публикувана монография, която не е представена като основен хабилитационен труд: Цонева, Силвия. Английско и българско деликтно право. София: Авангард прима, 2019, ISBN 978-619-233-168-9, с рецензенти: проф. д-р Поля Голева и проф. д-р Марио Бобатинов, с научен редактор: доц. д-р Катерина Йочева.

От справката-самооценка на кандидата и доказателствата към нея е видно, че главен асистент д-р Силвия Цонева е заемала длъжността главен асистент в НБУ повече от две години. Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в научните трудове на кандидата. Д-р Силвия Цонева е изпълнила минималните национални изисквания към научната, преподавателската и/или художественотворческата или спортната дейност за Област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление: 3.6. Право, определени от Правилник за прилагане на Закона за развитието

на академичния състав в Република България, както и изискванията от Наредба за развитието на академичния състав на НБУ и Приложение 2. Минимални национални изисквания и изисквания на НБУ, на които трябва да отговарят кандидатите за придобиване на научна степен и за заемане на академичните длъжности „главен асистент“, „доцент“ и „професор“ (по чл.26 от ЗРАСРБ; чл. 58, ал. 1 от НРАСНБУ).

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

1. Оценка на монографичния труд, включително оценка на научните и научноприложните приноси на автора.

1.1.Обща характеристика на монографичния труд

Монографията „Обезщетението за вреди при договорна отговорност“ разглежда една от най-важните теми на облигационното право, която винаги е актуална и с огромно практическо приложение. При това положение, след като има толкова много литература и съдебна практика по въпроса на обезщетението за вреди при неизпълнение на договор, задачата да се напише стойностен труд, отличаващ се и добавящ стойност към наличната българска академична книжнина става изключително трудна.

Интересен е подхода, избран към темата. Той не следва традиционното разглеждане на въпроса през правопораждащия фактически състав на договорната отговорност, при който поотделно и последователно се разгледат понятията за неизпълнение, вина, вреда и причинна връзка. В случая е налице авторски подход към темата и пречупване на разглежданите въпроси през нов поглед и изучаването им от различна гледна точка.

По нетипичен за изследваната тема начин стои и самата структура на монографията, състояща се от три глави. Първа глава е посветена на определянето на вредите, които подлежат на обезщетение, втората – на начините за определяне на обезщетението за тези вредите, а трета – на отделни специфични хипотези на обезщетения.

Глава първа започва с разглеждане на въпросите на преките и предвидимите вреди. Анализира се съдебната практика у нас по въпросите на причинната връзка между неизпълнението на договора и вредите. При липсата на законова дефиниция на преките вреди се установява, че българското облигационно право прибегва за тяхното определяне до теорията за адекватната причинна връзка. Констатира се обаче, че този подход води до смесване на преките с предвидимите вреди. Затова се предлага делението преки - косвени вреди да се извършва въз основа на друг критерий, а именно – намесата на други фактори в причинния процес и тяхното влияние на качеството на връзката между неизпълнението и резултата. Анализирано е и понятието „недобросъвестност“ по смисъла на чл. 82 ЗЗД.

В първа глава е отделено значително място на правилото за предотвратимост на вредите по чл. 83, ал. 2 ЗЗД. Това е може би най-обстойното и задълбочено засега в нашата правна литература изследване на този институт. Според автора правилото за предотвратимост на вредите необосновано остава в сянката на института за съпричиняване на вреди. Обосновава се защо макар и двата института да са хипотези на общото явление компенсация на вини, предотвратимостта на вредите трябва да се разглежда самостоятелно, като се изтъкват особеностите, които по съществен начин я различават от съпричиняването.

Тази първа глава продължава по естествен начин с въпросите на съпричиняването на вреди от кредитора, като в края авторът взема становище по тълкувателно дело № 1/2021 г. на ОСГТК на ВКС относно определяне на обезщетението за вреди при установено съпричиняване на вреди. Макар тълкувателното дело да касае деликтната отговорност, поставеният въпрос е значим за изясняване същността на съпричиняването на вреди и най-вече за особената проблематика на определяне на обезщетението за вреди в този случай.

Втора глава е посветена на определяне на обезщетението за имуществени вреди. Прието е, че то се ръководи от съвместното проявление на принципа за пълно обезщетение на вредите, на теорията за разликата и на теорията за интереса.

В монографията се прави констатация, че в съдебната практика и в правната доктрина е налице смесване на понятията негативен и позитивен интерес, от една страна, и негативни и позитивни вреди, от друга. Приема се, че това води до неяснота и вътрешна противоречивост. Възприета е тезата, че позитивен е интересът от изпълнение на договора и той включва в себе си обезщетение за претърпени загуби, означавани понякога като негативни вреди, и пропуснати ползи, означавани съответно като позитивни вреди. Застъпено е становището, че само за целите на изчисляване на обезщетението за нарушен позитивен интерес претърпените загуби могат да се разгледат като вреди, претърпени от сключването на договора и така определени да се отъждествят с негативния интерес.

Важен принос на монографията е извеждането на обща формула и представянето на единна структурата на обезщетението, общоважима за компенсаторното, мораторното и резолуторното обезщетение. Тя почива на т.нар. чист резултат и съответства на сумата на паричната равностойност на неизпълнената престация и всички разноски, които кредиторът нямаше да направи и всички ползи, които щеше да реализира, ако договорът беше изпълнен, от която сума трябва да се приспадне стойността на полученото от кредитора, стойността на престацията от чието изпълнение кредиторът се освобождава, разноските, които кредиторът си спестява и всички ползи, които възникват за него в резултат на неизпълнението, ако такива са налице.

Приема се, че в структурата на обезщетението могат да се обособят две категории вреди – такива, които се свеждат до разликата в стойностите на двете насрещни престации и такива, които са последица от неизпълнението. Това деление се свързва със забравеното деление от римското право на вредите на *circa ipsam rem* и *extra rem*.

Дадени са различни начини за изчисляване на обезщетението и хипотези, при което едно и също обезщетение може да се представи математически по различен начин. Например направените от кредитора по повод на договора разноски могат да се разгледат както като разноските, които щяха да бъдат покрити, ако длъжникът беше изпълнил договора, така и като разноските, които кредиторът нямаше да направи, ако не беше сключил договора.

Обяснено е защо претенцията на кредитора за намаляване на цената при неизпълнение на договора не се разглежда у нас като форма на парично обезщетение. Представени са линеен и пропорционален метод, по който може да се изчисли обезщетението и е обяснено защо при изчисление по линейния метод между намаляването на цената и паричното обезщетение на практика няма разлика.

Подробно са изследвани и изложени конкретния и абстрактния метод за изчисляване на обезщетението за имуществени вреди. Приема се, че макар абстрактният метод да не

е законово уреден в нашето законодателство, той може и трябва да намери приложение, когато са налице предпоставките за това.

Разгледани са актуални проблемни хипотези на претърпените загуби и пропуснатите ползи.

Особено място е отделено на понятието за бъдещи вреди като се приема, че бъдещите вреди също биха могли да подлежат на обезщетение, при условие че съществува сигурност за тяхното настъпване.

Институтът на прихващане на вредите с ползите също е изследван подробно, като е прието, че той трябва да се разгледа по отделни категории случаи – когато ползите възникват пряко от неизпълнението на длъжника, когато произтичат от действията на кредитора по намаляване на вредите от неизпълнението и когато произтичат от трети лица.

Член 80 ЗЗД е анализиран критично в светлината на последните изменения, направени по тази тема във френското право.

Взето е отношение към момента на остойносттаване на вредите като от възможните решения е даден приоритет на момента на постановяване на съдебното решение, при съответно прилагане на правилото за предотвратимост на вредите по смисъла на чл. 83, ал. 2 ЗЗД.

В трета глава да разгледани няколко специфични хипотези на обезщетения за вреди. На първо място детайлно е проучен въпроса за обезщетението за неимуществени вреди при договорна отговорност. Разгледани са условията за тяхното обезщетяване в случаите когато вредите са претърпени от юридически лица, по отделно при юридическите лица с нестопанска цел и при търговците.

Във връзка с второто по вид специфично обезщетение за вреди при разваляне на договор подробно за анализирани различните становища, застъпени в доктрината и аргументирано е прието, че в случая става въпрос за обезщетение за нарушен позитивен интерес.

Разгледани са въпросите на законната лихва и паушалното обезщетение, а на критичен анализ са подложени редица практически въпроси на неустойката.

Интерес представлява разискването на съвсем слабо изследвания у нас въпрос за обезщетението при неизпълнен договор, основано не на вредите, причинени на кредитора, а на ползите, които длъжникът е спечелил от неизпълнението.

Работата се отличава със собствен стил на изложение и полемичен характер на изложението. Анализирани са богата литература, наша и чужда, и съществена по обем съдебна практика. Цитиранията са правени коректно и точно.

Специфично за работата е поставянето на всеки проблем в исторически и сравнителноправен контекст, със задълбочено изследване на генезиса и третирането на съответния въпрос в различни правни системи. Прави впечатление постоянното препращане и съпоставяне с Принципите на европейското договорно право, Общата референтна рамка, Принципите на УНИДРОА, Конвенцията за международната продажба на стоки.

1.2.Списък на приносите:

- Предлагане на нов, различен подход към научно изследване на въпросите за обезщетението на вреди при неизпълнен договор, а именно - пряко и целенасочено изследване на подлежащите на обезщетение вреди и следващото го изчисляване на обезщетението. Анализ на правното явление по нетрадиционен начин, който несъмнено обогатява постигнатите до този момент изводи на правната наука за него и представя различен ракурс и аспекти на познание. Представяне на авторски подход към темата и пречупване на разглежданите въпроси през нов поглед и изучаването им от различна гледна точка.
- Обосноваване на извода, че поради липсата на законова дефиниция на преките вреди, българското облигационно право прибегва за тяхното определяне до теорията за адекватната причинна връзка и че този подход води до смесване на преките с предвидимите вреди. Обосноваване на предложението, делението преки - косвени вреди да се извършва въз основа на друг критерий, а именно – намесата на други фактори в причинния процес и тяхното влияние на качеството на връзката между неизпълнението и резултата. Принос е и подробния анализ на понятието „недобросъвестност“ по смисъла на чл. 82 ЗЗД.
- Представяне на изключително обстойно и задълбочено изследване на правилото за предотвратимост на вредите по чл. 83, ал. 2 ЗЗД – първият толкова подробен анализ в нашата правна литература. В тази връзка, застъпване и обосноваване на становището, че правилото за предотвратимост на вредите необосновано остава в сянката на института за съпричиняване на вреди (макар и двата института да са хипотези на общото явление компенсация на вини) и трябва да се разглежда самостоятелно. Извеждане на особеностите на предотвратимостта на вредите, които по съществен начин я различават от съпричиняването.
- Обосноваване на извода, че смесването на понятията „негативен и позитивен интерес“ и „негативни и позитивни вреди“ в съдебната практика и в правната доктрина води до неяснота и вътрешна противоречивост. Възприемане на тезата, че позитивен е интересът от изпълнение на договора и той включва в себе си обезщетение за претърпени загуби, означавани понякога като негативни вреди, и пропуснати ползи, означавани съответно като позитивни вреди. Застъпване на становището, че само за целите на изчисляване на обезщетението за нарушен позитивен интерес претърпените загуби могат да се разгледат като вреди, претърпени от сключването на договора и така определени да се отъждествят с негативния интерес.
- Извеждане на обща формула и представянето на единна структура на обезщетението, общоважима за компенсаторното, мораторното и резолуторното обезщетение, почиваща на т.нар. чист резултат и съответстваща на сумата на паричната равностойност на неизпълнената престация и всички разноси, които кредиторът нямаше да направи и всички ползи, които щеше да реализира, ако договорът беше изпълнен, от която сума трябва да се приспадне стойността на полученото от кредитора, стойността на престацията от чието изпълнение кредиторът се освобождава, разноските, които кредиторът си спестява и всички ползи, които възникват за него в резултат на неизпълнението, ако такива са

налице. Обосноваване на извода, че в структурата на обезщетението могат да се обособят две категории вреди – такива, които се свеждат до разликата в стойностите на двете насрещни престации и такива, които са последица от неизпълнението и свързаното им със забравеното деление от римското право на вредите на *circa ipsam rem* и *extra rem*.

- Представяне на различни начини за изчисляване на обезщетението и хипотези, при което едно и също обезщетение може да се представи математически по различен начин. Изясняване на въпроса, защо претенцията на кредитора за намаляване на цената при неизпълнение на договора не се разглежда у нас като форма на парично обезщетение. Представяне на линеен и пропорционален метод, по който може да се изчисли обезщетението и разясняване на въпроса, защо при изчисление по линейния метод между намаляването на цената и паричното обезщетение на практика няма разлика. Подробно изследване и излагане на конкретния и абстрактния метод за изчисляване на обезщетението за имуществени вреди. Обосноваване на необходимостта абстрактният метод (макар и да не е законово уреден в нашето законодателство) да намери приложение, когато са налице предпоставките за това.
- Обосноваване на извода, че бъдещите вреди също биха могли да подлежат на обезщетение, при условие че съществува сигурност за тяхното настъпване.
- Подробно изследване на института на прихващане на вредите с ползите. Застъпване на становището, че той трябва да се разгледа по отделни категории случаи – когато ползите възникват пряко от неизпълнението на длъжника, когато произтичат от действията на кредитора по намаляване на вредите от неизпълнението и когато произтичат от трети лица.
- Критичен анализ на член 80 ЗЗД в светлината на последните изменения, направени по тази тема във френското право.
- Разглеждане на въпросите на законната лихва и паушалното обезщетение и подлагане на критичен анализ на редица практически въпроси на неустойката.
- Разискване на слабо изследвания у нас въпрос за обезщетението при неизпълнен договор, основано не на вредите, причинени на кредитора, а на ползите, които длъжникът е спечелил от неизпълнението.
- Поставянето на всеки анализиран проблем в исторически и сравнителноправен контекст, със задълбочено изследване на генезиса и третирането на съответния въпрос в различни правни системи. Прави впечатление постоянното препращане и съпоставяне с Принципите на европейското договорно право, Общата референтна рамка, Принципите на УНИДРОА, Конвенцията за международната продажба на стоки.

1.3. Препоръки

Към труда могат да се отправят някои препоръки, които в никакъв случай не променят моята висока оценка за научната му стойност. Монографията може да се обогати с някои допълнителни въпроси, които заглавието на темата предполага да бъдат включени - задатък, обезщетението за вреди при по-широк кръг договори и др.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации, направени след назначаването на академичната длъжност „гл. асистент“, вкл. оценка на изискването за рецензираност на изданията

Д-р Цонева е автор на монографията „Английско и българско деликтно право“, Авангард прима, София, 2019, ISBN 978-619-239-165-2. Трудът представлява всеобхватно, задълбочено и аналитично представяне на английското деликтното право, с което се обогатява сравнителноправната книжнина у нас и се разширява кръгът и познанието за деликтното право. Систематизирана и обяснена е значителна по обем съдебна практика на английските и на българските съдилища.

Българското деликтно право е представено и изследвано по всяка отделна тема в паралел с английското право и в съчетание с богато сравнителноправно проучване. Представена е една по-различна перспектива към съвременното деликтно право в търсене на измеренията и същността на българското право.

Монографията заслужава висока оценка. Тя разкрива трайния научен интерес на д-р Цонева към материята на облигационното право и запълва една сериозна празнина в нашата правна книжнина.

3. Цитиране от други автори

Трудовете на гл. ас. д-р Силвия Цонева са цитирани **30 пъти в монографии и колективни токове с научно рецензиране**. По този критерий кандидатката е атестирана от с **300** от минималните 50 точки, изискуеми по показателя, съгласно доклад от Атестационна комисия за дългосрочно атестиране на гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева с цел обявяване на конкурс за доцент по професионално направление 3.6. Право към МФ от 22.11.2021 г. Д-р Цонева има и два доклада, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

III. Учебна и преподавателска дейност

Д-р Силвия Цонева е назначена за асистент в НБУ през 2001 г. От 2005 г. заема академичната длъжност старши асистент, а от 2012 г. главен асистент. Води аудиторни и извънаудиторни занятия по облигационно право, упражнения по облигационно право, потребителско право, борсово право и самостоятелна работа по облигационно право. Участва като лектор в курса „Практикум по гражданскоправни науки“. Води занятия и в програма „Приложна лингвистика“ на НБУ. Ръководи кръжока по облигационно право в рамките на кръжока по гражданскоправни науки.

Средната оценка от анкетите за удовлетвореност на студентите е 4.47 (при максимална оценка 5.00)

IV. Административна и обществена дейност

Д-р Силвия Цонева е била директор и програмен консултант на програма „Право“ на НБУ през периода от 2005 г. до 2017 г. Член на Комисията по акредитация към Магистърски факултет, член на Програмния съвет на програма „Право“ и на Съвета на департамент „Право“ на НБУ. Еразъм координатор за програма „Право“. Член на редакционната колегия на Юридическо списание на НБУ (Law Journal of NBU) от 2005 г. до 2022 г. Член на Съюза на юристите в България.

V. Лични впечатления от кандидата

Познавам д-р Силвия Цонева повече от 20 години. Личните ми впечатления от нея като студент, преподавател и колега са отлични. Тя е отговорна, организирана, последователна в своята работа и демонстрира професионална подготовка на високо академично ниво. Има широка обща култура и трайни научни интереси в областта на облигационното право, които допринасят за нейното научно израстване. Тези лични впечатления хармонизират с представата ми за д-р Цонева като утвърден и уважаван експерт, изследовател и преподавател, който сред студентите и колегите от академичната общност се ползва със заслужено висок авторитет.

VI. Мнения, препоръки и бележки по дейността и постиженията на кандидата

Давам положителна оценка на академичната дейност на кандидата гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева и убедено предлагам на Научното жури да вземе положително решение и да предложи на Академичният съвет на НБУ да избере гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева на академичната длъжност „доцент“ на Нов български университет в професионално направление 3.6. Право (Облигационно право).

Дата:

20.06.2022 г.

доц. д-р Цветалина Петкова